

**Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu Olan Çocukların Ebeveynlerinin
Aile İşlevselliği ve Evlilik Uyumluları¹**

Hanife AYDIN¹, Mustafa ŞAHİN¹

DOI: <https://doi.org/10.38021asbid.1200859>

ORJİNAL ARAŞTIRMA

¹Trabzon Üniversitesi
Fatih Eğitim Fakültesi,
Trabzon/Türkiye

²İzmir Katip Çelebi
Üniversitesi, Sosyal ve
Beşeri Bilimler Fakültesi,
İzmir/Türkiye

Öz

Dikkat Eksikliği/Hiperaktivite Bozukluğu (DEHB), erken çocukluk döneminde başlayan ve işlevselliği olumsuz yönde etkileyen nörogelişimsel bir bozukluktur. İşlevsel olmayan aile ortamı DEHB'nin seyrini olumsuz etkilemektedir. Diğer taraftan DEHB'li çocuğa sahip olmanın da eşler ve aile üzerinde olumsuz etkileri ortaya çıkabilmektedir. Bu bağlamda araştırmada DEHB'li çocuğa sahip ebeveynlerin aile işlevselliği ve evlilik uyumu arasındaki ilişki incelenmiştir. Aynı zamanda araştırmada DEHB'li çocuğa sahip ebeveynlerin aile işlevselliği ve evlilik uyumu düzeylerinin demografik değişkenler bağlamında karşılaştırılması amaçlanmıştır. Çalışma nicel araştırma yaklaşımı kapsamında korelasyonel ve nedensel karşılaştırma desenlerine uygun olarak tasarlanmıştır. Araştırmanın örneklemi DEHB'li çocuğa sahip 181 bireyden (Kadın=131, Erkek=48, Belirtmeyen=2) oluşmaktadır. Veri toplama aracı olarak Aile Değerlendirme Ölçeği, Evlilik Uyum Ölçeği ve Demografik Toplama Formu kullanılmıştır. DEHB'li çocuğa sahip ebeveynlerle yapılan bu çalışmada evlilik uyumunun aile işlevselliğinin tüm alt boyutları ile negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Negatif ilişkinin anlamı ölçeğin puanlanmasından kaynaklanmaktadır. Bunun yanında aile işlevselliği ve evlilik uyumu puanlarının bazı demografik değişkenlere bağlı olarak farklılaştığı tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: DEHB, Aile İşlevselliği, Evlilik Uyumu

Sorumlu Yazar: Hanife
AYDIN
hanifeaydin@trabzon.edu.tr

**Parents' Family functionality and marriage harmony for
children with a lack of attention and a lack of
Hyperactivity**

Abstract

Lack of attention/Hyperactivity disorder (ADHD) is a neurodevelopmental disorder that begins in early childhood and affects functionality in a negative way. The non-functional family environment adversely affects the course of ADHD. On the other hand, having a child with ADHD can have a negative impact on wives and family. In this context, the study examined the relationship between the family functionality and marital harmony of parents with ADHD. The research also aims to compare parents with ADHD children in the context of demographic variables with family functionality and marriage harmonization levels. The study is designed to meet the correlation and causal comparison patterns within the quantitative research approach. The sample of the study consists of 181 individuals with ADHD (woman=131, Male=48, non-specified=2). As a data collection tool, the Family Evaluation Scale, marriage Compliance Scale and Information Collection Form are used. In this study with parents with ADHD, it has been determined that marriage harmony has a negative relationship with all sub-dimensions of family functionality. The meaning of the negative relationship is due to the scale being scored. In addition, it has been determined that family functionality and marital harmonization scores differ depending on some demographic variables.

Keywords: ADHD, Family Functionality, Marriage Compliance

Yayın Bilgisi

Gönderi Tarihi:
09.11.2022

Kabul Tarihi:
05.12.2022

Online Yayın Tarihi:
23.12.2022

¹ Bu çalışma ilk yazarın doktora tezinden üretilmiştir.

Giriş

Bütün topluluklarda ve kültürlerde önemli bir kurum olarak değerlendirilen (Brubaker ve Kimberly, 1993; Lazarides vd., 2010) evlilik, bir ailenin meydana gelmesini ve sonraki neslin yetişmesini sağlayan en önemli ve en temel insan ilişkisi olarak kabul edilmektedir (Larson ve Holman, 1994). Toplumsal normlar tarafından şekillendirilen bireylerin isteklerine ve tercihlerine dayanan (Howse vd., 1989) evlilik ilişkisinde dikkate alınan en önemli unsurlardan biri evlilik uyumudur. Evlilik uyumu, çiftlerin birbirlerine karşı olumlu duygu ve görüşlere sahip olarak iyi bir ilişki şeması oluşturabilmesi, sağlıklı iletişim kurabilmesi, ortaya çıkan sorunları çözebilmesi ve eğlenerek karşılıklı faaliyetlerde bulunabilmesi olarak tanımlanmaktadır (Öztürk ve Arkar, 2014). Diğer taraftan, evlilikte isteklerin ve beklentilerin ne kadar karşılandığıyla ilişkilendirilen evlilik uyumu (Demiray, 2006), bir evliliğin zorunlu ve gönüllü niteliklerinin dengeye ulaşmasıyla da açıklanabilir (Bal, 2007). Evlilik uyumu, psikolojik sağlığı olumlu etkileyerek duygusal stres semptomlarını azaltmakta; buna bağlı olarak başarılı bir aile yaşantısını da beraberinde getirmektedir. Başka bir ifadeyle, uyumlu bir evlilik doğrultusunda gelişen iyi ve mutlu evlilik, insan yaşamında önemli bir rol oynamakta ve evli bireylerin psikolojik sağlığını yakından etkilemektedir (Sardoğan ve Karahan, 2005; Wilson ve Smallwood, 2008). Bununla birlikte ebeveynler arası ilişkinin kalitesi, çocuk ve ergen psikopatolojisi üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu düşünülmektedir. Evlilikte yaşanan problemlerin ve bununla birlikte ailenin yapısının niteliğinin çocuklarda yaşanabilecek problem davranışlarının nedenini oluşturabileceği ifade edilmektedir. Aynı zamanda aile uyumu ile çocukların problem davranışları arasında negatif bir ilişkinin varlığından bahsedilmektedir (Amato, 2005; Brett, 1993; Cui vd., 2005 ; Jenkins vd., 2005; Kargı ve Akman, 2006; Savi, 2008). Dahası eşler arasında yaşanan uyum problemleri beraberinde fiziksel, duygusal ve ilişkisel birçok problemi beraberinde getireceği ve bu sorunların çocukların yaşayabileceği problemlere kaynaklık edebileceği ifade edilmektedir (Özen, 2010).

Aile işlevselliği, ailenin kendine has özellikleri ve ailenin yerine getirmesi gereken görevler olarak tanımlanmaktadır (Dai ve Wang, 2015). Aynı zamanda aile işlevselliği aile tarafından, üyelerin bireysel ihtiyaçlarını karşılamada özgüven, sevgi, destek, ilgi, güvenlik, aidiyet hissi, açık bir iletişim, değer ve saygı gibi aile refahının temel yönlerinin ne kadarının sağlandığının göstergesidir (Vitale, 2016). Ailenin işlevlerini yerine getirmedeki çeşitli eksiklikler, aile yaşamında zorlanmalara, çarpıklıklara, sorunlara ve semptomlara yol açacaktır (Ritvo ve Glick, 2002). İşlevsel aile, soruna rağmen gelişmeye devam eden, yapıcı uyarıcıları dikkate alan ve olumsuz geri dönütleri de rahatlıkla karşılayan, üç ya da dört kuşaktan oluşan, bir bütün olarak değerlendirilmektedir (Dokur ve Profeta, 2006). Bireylerin fiziksel ve psikolojik sağlıklarının yerinde olması ve yaşamdan keyif alan kişiler olarak yetişebilmeleri, büyük ölçüde aile işlevlerinin sağlıklı olup olmadığı ile ilişkilidir (Kasatura,

2019). Yapılan çalışmalar ailenin işlevlerinin sağlıklı veya sağlıklı olmayan olması ile çocukların psikososyal uyumları arasında ilişki olduğunu göstermektedir (Drotar, 1997; Kalyencioğlu ve Kutlu, 2010; Türküm vd., 2005). Bunun yanında çocukların işlevsel olmayan aile ortamlarında geliştirebileceği olumsuz davranışların, ebeveyn çocuk ilişkisinin daha da olumsuzlaşmasına sebep olabileceği ve bu karşılıklı etkileşimin çocukların davranış problemlerinin artmasına neden olabileceği düşünülmektedir (Kalyencioğlu ve Kutlu, 2010).

Aileler için çocuk yetiştirmek yaşamın zorlu görevlerinden biridir. Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğunun (DEHB) getirdiği duygusal ve davranışsal bozukluklara sahip bir çocuğu yetiştirmek ise ebeveynlerin baş etmelerini zorlaştırmakta ve aile işlevselliğini bozmaktadır. Bu nedenle DEHB'nin doğasını anlamak, DEHB tanısı almış ebeveyn ve çocukların ev ortamında birbirlerini nasıl etkilediği veya etkilendiğini ortaya koymayı amaçlayan birçok çalışma yapılmıştır (Örn, Camcıoğlu vd., 2011; Özcan vd., 1998; Şan vd., 2018). Son yıllarda yaygınlığı ile dikkati çeken dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu (DEHB), tüm aile bireylerini etkileyen başa çıkması zor bir bozukluktur. DEHB, gelişimsel düzeye göre uygun olmayan dikkatsizlik, aşırı hareketlilik ve dürtüsellik ile karakterize edilen nörogelişimsel bir bozukluk olarak tanımlanmaktadır (American Psychological Association [APA], 2013). Türkiye'deki yaygınlık oranının %13,38 olarak bilinen (Ercan vd., 2016) DEHB'nin dünya çapında yaygınlığının çocukluk ve ergenlik döneminde %3,4-5,3 arasında ve yetişkinlikte ise %2,8 olduğu tahmin edilmektedir (Polanczyk vd., 2007; Sibley vd., 2016). DEHB tanısı alan bireyler ev, okul ve iş yaşantısında çeşitli zorluklar yaşamaktadırlar. Aynı zamanda yaşlıları ile olan ilişkilerinde güçlük, okul sürecinde başarısızlık ve ebeveynlerle oldukça sık tartışma içinde oldukları bilinmektedir (Deault, 2010; Herman vd., 2007; Johnston ve Mash, 2001; Mrug vd., 2009; Seipp ve Jonhston, 2005).

DEHB olan çocukların ebeveynleri, diğer ebeveynlere göre önemli ölçüde daha düşük aile işlevselliğine sahip oldukları araştırmalarla ortaya konmuştur (Moen ve Hall-Lord, 2019). Aynı zamanda DEHB'nin neden olduğu olumsuz davranışların yanında işlevsiz aile ortamının da DEHB'nin seyrini olumsuz etkileyerek anne babanın sıkıntısını arttırabileceği belirtilmektedir (Ercan ve Aydın, 2006). Yapılan çalışmalar DEHB tanılı çocukların ailelerinde aile işlevlerinin çeşitli alanlarda bozulduğunu (İmren vd., 2013) ve DEHB grubunun aileleri kontrol grubuna göre ADÖ' nün problem çözme, rollerin dağılımı, gereken ilgiyi gösterme ve genel işlevler alanlarında daha fazla sorun yaşadıklarını (Gökçen vd., 2011) ortaya koymaktadır. DEHB'li çocukların annelerinin ebeveynlik rollerini yerine getirmediği ve çocuklarıyla daha az iletişime girdikleri, yakınlık kurmadıkları belirtilmektedir (Kepley ve Ostrander, 2007; Gerdes vd., 2007). Yine bu ailelerin çocuklarının davranış problemlerine ilişkin tepki ve davranışlarını değiştiremeyecekleri inancına sahip oldukları ve bu nedenle çocuklarına daha fazla olumsuz tepki verme eğilimi içinde olabilecekleri, daha çok

soruna odaklı oldukları ve daha olumsuz ebeveynlik tutumu gösterdikleri ifade edilmektedir (Ray vd., 2009; Durukan vd., 2008). Bunlara ek olarak DEHB belirtilerinden kaynaklı belirtilerin aile üyeleri üzerinde önemli bir strese neden olduğu ve aile içi gerginliğe, ilişki sorunlarına yol açabileceği düşünülmektedir (Conlon vd., 2008). DEHB'li çocukları olan ebeveynlerin, diğer ebeveynlere oranla, zayıf iletişime, yoğunlaşan çatışmalara, daha yüksek evlilik memnuniyetsizliğine ve daha düşük evlilik kalitesine sahip olduklarını belirten çalışmalar da mevcuttur (Johnston ve Mash, 2001; Lee, 2009; Solem vd., 2011; Theule vd., 2011; Wymbs ve Pelham, 2010; Zarei vd., 2010). Sonuç olarak, DEHB'li çocukları olan aileler, DEHB'si olmayan çocukların aileleri ile karşılaştırıldıklarında, daha fazla kişilerarası çatışmaların, artan evlilik çatışmasının, ayrılık ve boşanmaların, daha az olumlu aile deneyimlerinin varlığından söz edilmektedir (Barkley, 1998; Edwards vd., 1995; Pukinskaite, 2002). Bütün bunlar DEHB'li bir çocuk ya da ergenin anne/babası olmak, belirgin bir ebeveyn stresini de beraberinde getireceği gerçeğini ortaya koymaktadır. Bu sebeple bu anne/babaların, çocuğun davranış sorunlarına karşı daha az sabırlı, daha tepkisel ve daha hassas olduğu görülmektedir. Bu durum anne babaların çocuklarıyla kuracakları sağlıklı iletişimi de zorlaştırmaktadır (Miller ve Brooker, 2017). Aynı zamanda bu çocukların sahip olduğu davranış problemleri ile başa çıkmada ebeveyn olarak yetersiz kalmak sonrasında yaşanabilecek zorlukları şiddetlendirmekte, anne ve babaların yaşamını da güçleştirmektedir.

DEHB son yıllarda en çok tanılanan bozukluklardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynı zamanda tedavi süreci çoğunlukla ilaç tedavisi şeklinde yürütülmekte ve DEHB'nin belirtilerinden kaynaklı problemlerle başa çıkmada aile yapısı ve özelliklerinin yeterince ele alınmadığı düşünülmektedir. Ancak DEHB olan çocukların ailelerinin sağlıklı tutumlar sergilemekte önemli düzeyde zorlandıkları gözlenmektedir. Bununla birlikte anne babaların yaşadıkları evlilik problemleri de süreçte DEHB'den kaynaklı problemlerle başa çıkmada ebeveynlerin işlevsiz davranışlar sergilemelerine neden olmaktadır. Bu nedenle DEHB gibi önemli ve sık tanılanan nörogelişimsel bir bozuklukta ailelerin sahip olduğu demografik özelliklerine göre işlevselliklerinin ve evlilik uyumlarının bir farklılık oluşturup oluşturmadığını ortaya koymanın önemli olacağı düşünülmektedir. Literatüre bakıldığında da DEHB ve aile işlevselliği arasındaki ilişkiyi ortaya koyan çalışmaların yanında (Scahill vd., 1999; Kılıç ve Şener, 2005; Ellis ve Nigg, 2009; Gökçen vd., 2011), evlilik uyumu ve DEHB arasındaki anlamlı ilişkiyi ortaya koyan çalışmalara da (Cox vd., 1999; Finzi-Dottan vd., 2011; Podolski ve Nigg, 2001; Primack vd., 2012; Schermerhorn vd., 2012; Shapiro vd., 2000; Sochos ve Yahya, 2015; Theule vd., 2011) rastlanmaktadır. Aynı zamanda DEHB'li çocuklarda algılanan ana baba tutumu ve annelerin bildirdiği ana babalık özelliklerini ve bunların DEHB belirtileri, cinsiyet, yaş, DEHB alt tipi, eş-hastalanım gibi demografik ve klinik değişkenler arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmalar da mevcuttur (Çöp vd., 2017). Ancak DEHB olan çocuklara sahip ebeveynlerin aile işlevselliği ve evlilik uyumları arasındaki ilişkiyi ele alan, evlilik uyumlarını ve aile

işlevselliği düzeylerinin, yaş, cinsiyet, gelir düzeyi, eğitim durumu ve psikolojik yardım alıp almama gibi değişkenlere göre nasıl bir farklılık gösterdiğini ortaya koyan çalışmalara rastlanmamıştır. Bu bağlamda araştırmada DEHB'li çocuğa sahip ebeveynlerin aile işlevselliği ve evlilik uyumu arasındaki ilişki incelenmesi amaçlanmıştır. Aynı zamanda araştırmada DEHB'li çocuğa sahip ebeveynlerin aile işlevselliği ve evlilik uyumu düzeylerinin yaş, cinsiyet, evlilik süresi ve eğitim durumu gibi demografik değişkenler bağlamında karşılaştırılması hedeflenmiştir.

Yöntem

Çalışma korelasyonel ve nedensel karşılaştırma yöntemlerine göre tasarlanmıştır. Korelasyonel yöntemde amaç iki ya da daha fazla değişken arasındaki ilişkiyi incelemektir. Nedensel karşılaştırma yönteminde ise belli bir faktöre göre iki ya da daha fazla sayıdaki grup arasında anlamlı bir fark olup olmadığı ve fark varsa kaynağı tespit edilmeye çalışılır (Fraenkel vd., 2012).

Veri Toplama Araçları

Demografik Bilgi Formu

Demografik Bilgi Formu, araştırmaya katılan bireylerin bazı demografik özelliklerinin belirlenmesi amacıyla, araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Bu formda, sosyo-ekonomik gelir düzeyi, ebeveynlerin eğitim düzeyi, çocuk sayısı, DEHB tanı süreci, ilgili çocuğun gelişim süreci ve profesyonel psikolojik yardım alma durumu gibi sorulara yer verilmiştir.

Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ)

Araştırmada çalışma grubunun aile işlevselliğini ölçmek için Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ) kullanılmıştır. Aile Değerlendirme Ölçeği, McMaster Aile İşlevleri Modelinedayalı olarak 1983 yılında Epstein, Baldwin ve Bishop tarafından geliştirilmiştir. Ölçek, 4'lü Likert tipindedir (1=katılıyorum, 2= Büyük ölçüde katılıyorum, biraz katılıyorum, hiç katılmıyorum). Ölçeğin yedi alt boyutu bulunmaktadır: problem çözme (PRÇ), iletişim (İLT), roller (RL) duygusal tepki verme (DTV), gereken ilgiyi gösterme (GİG), davranış kontrolü (DVK) ve genel fonksiyonlar (GNF). Ölçeğin alt boyutlarının Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı ,72-,92 arasında değişmektedir. Alt boyutlardan alınan puanların yükselmesi o boyuta ilişkin yeterliklerin azaldığı anlamına gelmektedir. Ölçeğin Türkçe geçerlik-güvenirlik çalışması Bulut (1993) tarafından yapılmış ve alt boyutlar için Cronbach alfa katsayısı ,38 ile ,86 aralığında değişmektedir.

Evlilikte Uyum Ölçeği (EUÖ)

Evlilikte Uyum Ölçeği Locke ve Wallace (1959) tarafından hem evlilik doyumunu ya da

evliliğin niteliğini ölçmek hem de çeşitli konularda anlaşma ya da anlaşmama ile ilişki tarzını ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek 15 maddeden oluşmaktadır. Öleekten alınabilecek en düşük puan 2 iken; en yüksek puan 158'dir. Öleegin Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı ise ,90 olarak hesaplanmıştır (Locke ve Wallace, 1959). Öleegin Türkçe geçerlik güvnrlik çalışması Tutarel-Kışlak (1999) tarafından yapılmış ve Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı ,84 olarak bulunmuştur. Geçerlik analizleri ile ölçek iki boyuta ayrılmıştır. Bunlardan birincisi, ilk dokuz maddeyi kapsar ve genel uyum ve duygu, cinsellik, toplumsal kurallar gibi durumlardaki anlaşmayı ifade eder. İkinci faktör ise son altı maddeyi kapsar ve boş zaman etkinlikleri, çatışma çözme, güven gibi ilişki tarzı ile ilgili maddeler yer almaktadır (Tutarel-Kışlak, 1999)

Araştırma Grubu

Araştırma grubu DEHB'li çocuğa sahip olan 181 (% 72 kadın, 26 % erkek) kişiden oluşmaktadır. Katılımcıların yaş ortalaması 38.58'dir (Ss=6.03). Katılımcılara ait diğer özellikler Tablo 1'de özetlenmektedir.

Tablo 1

Katılımcılara Ait Bazı Demografik Bilgiler

Değişken	Grup	F	%
Cinsiyet	Kadın	131	72,4
	Erkek	48	26,5
	Belirtilmeyen	2	1,1
Eğitim Düzeyi	İlköğretim	52	28,7
	Lise	64	35,4
	Lisans ve lisansüstü	61	33,7
	Belirtilmeyen	4	2,2
Meslek	Çalışmıyor	82	45,3
	Memur	43	23,8
	İşçi	12	6,6
	Serbest meslek	32	17,7
	Emekli	5	2,8
	Belirtilmeyen	7	3,9
Gelir	Düşük	57	31,5
	Orta	63	34,8
	Yüksek	54	29,8
	Belirtilmeyen	7	3,9
Evlilik Süresi	0-13 yıl	100	55,2
	14-20 yıl	56	30,9
	20 yıl ve üstü	21	11,6
	Belirtilmeyen	4	2,2
Çocuk Sayısı	1	27	14,9
	2	88	48,6
	3	50	27,6
	4 ve üstü	13	7,2

	Belirtilmeyen	3	1,7
	Evet	64	35,4
Daha Önce Profesyonel Psikolojik Yardım Alma Durumu	Hayır	112	61,9
	Belirtilmeyen	5	2,8
	Evet	67	37,0
Daha Önce Psikiyatrik İlaç Kullanma Durumu	Hayır	106	58,6
	Belirtilmeyen	8	4,4
	Evet	136	75,1
Çocuğun DEHB Nedeniyle İlaç Kullanma Durumu	Hayır	35	19,3
	Belirtilmeyen	10	5,5
	Evet	48	26,5
Çocuğun DEHB Nedeniyle Psikososyal Tedavi Durumu	Hayır	120	66,3
	Belirtilmeyen	13	7,2
	Evet	40	22,1
Çocuğun Davranış Sorunları Nedeniyle Psikososyal Tedavi Durumu	Hayır	128	70,7
	Belirtilmeyen	13	7,2
Yaş	Min-Maks. (Ort., SS)		
	28-61 (38.58, ±6.03)		

Süreç ve Veri Analizi

Verilerin toplanmasında kullanılacak ölçme araçlarının sahiplerinden mail yoluyla izinler alındıktan sonra Karadeniz Teknik Üniversitesi Etik Kurulundan ve Millî Eğitim Bakanlığında gerekli izin alınmıştır. Araştırma grubuna dahil edilecek bireyleri seçmek için Trabzon il merkezinde bulunan ilkokullarda çalışan rehber öğretmenler ile iletişime geçilmiş, çalışma hakkında kendilerine bilgi verilmiştir. Rehber öğretmenler okullarında bulunan DEHB tanısı olan öğrencilerin ebeveynlerine çalışmanın duyurusunu yapmıştır. Çalışmaya gönüllü olan bireylere bilgilendirilmiş onam formu verilerek çalışmaya ait detaylar sunulmuştur. Bilgilendirme sonrasında çalışmaya katılmak isteyen bireylerden veriler toplanmıştır.

Araştırmadan elde edilen veriler SPSS 23.0 paket programı ile analiz edilmiştir. Araştırma değişkenlerinin basıklık ve çarpıklık katsayıları uygun aralıklarda (-3, +3) olduğu için (Kalaycı, 2016) parametrik tekniklerden yararlanılmıştır. Diğer taraftan gruptaki sayılar dikkate alındığında evlilik süresi değişkeni için non-parametrik teknik olan Kruskal Wallis kullanılmıştır. Veriler tanımlayıcı istatistiksel teknikler, Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı, Tek Yönlü ANOVA, Bağımsız t Testi ve Kruskal Wallis teknikleri kullanılarak analiz edilmiştir.

Bulgular

İlk olarak aile fonksiyonelliği, evlilik uyumu ve yaş arasındaki ilişkiler Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı (PMÇKK) ile incelenmiştir. Analiz sonucunda evlilik uyumu ile aile işlevselliğinin tüm alt boyutları arasında negatif yönde anlamlı ilişkilerin olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca yaş ile evlilik uyumu arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı ($r=.11, p>.05$); fakat aile fonksiyonelliği alt boyutlarından duygusal tepki verebilme ile yaş arasında ($r=.19, p<.05$) pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu gözlenmiştir. Analiz sonuçları Tablo 2’de özetlenmiştir.

Tablo 2

Aile İşlevselliği, Evlilik Uyumu ve Yaş Arasındaki İlişkiler

Değişkenler	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1- Evlilik uyumu	1								
2- Problem Çözme ^a	-.50**	1							
3- İletişim ^a	-.44**	.60**	1						
4- Roller ^a	-.41**	.65**	.57**	1					
5- Duygusal Tepki Verebilme ^a	-.45**	.59**	.68**	.54**	1				
6- Gereken İlgiyi Gösterme ^a	-.18*	.29**	.37**	.43**	.47**	1			
7- Davranış Kontrolü ^a	-.21**	.38**	.46**	.38**	.48**	.39**	1		
8- Genel İşlevler ^a	-.56**	.76**	.80**	.68**	.76**	.41**	.44**	1	
9- Yaş	-.11	.12	.07	.09	.19*	.02	.05	.12	1

^a Aile İşlevselliği alt boyutu, * $p<.05$, ** $p<.01$

Evlilik uyumu ve aile işlevselliği puanlarının cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığı bağımsız t testi tekniği ile incelenmiş ve sonuçlar Tablo 3’te özetlenmiştir. Analiz sonucunda problem çözmenin cinsiyete göre değiştiği ($t=-2.07, p<.05, d=-.38$), kadınların problem çözme becerisinin daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Diğer alt boyutlarda ise cinsiyete dayalı anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Tablo 3

Evlilik Uyumu ve Aile İşlevselliği Puanlarında Cinsiyete Dayalı Farklılıklar

Değişken	Grup	N	Ort.	SS	sd	t	p
Evlilik uyumu	Kadın	131	41.62	10.49	177	1.76	.08
	Erkek	48	38.65	8.54			
Problem Çözme	Kadın	131	1.97	.68	177	-2.07	.04
	Erkek	48	2.21	.63			
İletişim	Kadın	131	2.03	.50	177	-1.41	.16
	Erkek	48	2.15	.49			
Roller	Kadın	131	2.32	.43	177	-1.09	.28
	Erkek	48	2.39	.37			
Duygusal Tepki Verebilme	Kadın	131	1.79	.71	177	-1.78	.08
	Erkek	48	2.00	.61			
	Kadın	131	2.39	.43			

Gereken İlgiyi Gösterme	Erkek	48	2.33	.44	177	.86	.39
Davranış Kontrolü	Kadın	131	2.07	.44	177	-1.73	.09
	Erkek	48	2.21	.51			
Genel İşlevler	Kadın	131	1.83	.65	177	-1.79	.08
	Erkek	48	2.02	.62			

Evlilik uyumu ve aile işlevselliği puanlarının eğitim düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığı ANOVA tekniği ile incelenmiş, sonuçlar Tablo 4'te özetlenmiştir. Analiz sonucunda evlilik uyumu ($F_{(2,174)}=4.95, p<.05, \eta^2=.05$), problem çözme ($F_{(2,174)}=7.51, p<.01, \eta^2=.08$) ve davranış kontrolü ($F_{(2,174)}=5.43, p<.05, \eta^2=.06$) puanlarının eğitim düzeyine göre anlamlı şekilde farklılaştığı bulunmuştur. Farkın kaynağı post-hoc tekniklerinden Bonferroni ile test edilmiştir. Analiz sonucunda lise eğitim düzeyine sahip olan bireylerin diğerlerine oranla daha yüksek evlilik uyumu puanına sahip olduğu belirlenmiştir. Problem çözme puanlarındaki farklılığın sebebi lisans ve lisansüstü eğitime sahip bireylerin diğerlerine göre daha düşük beceriye sahipken; ilköğretim eğitim düzeyine sahip bireylerin lise eğitim düzeyindeki bireylerden daha düşük davranış kontrolüne sahip olması farkın kaynağıdır.

Tablo 4

Evlilik Uyumu ve Aile İşlevselliği Puanlarında Eğitim Düzeyine Dayalı Farklılıklar

Değişken		KT	sd	KO	F	p
Evlilik uyumu	Gruplar Arası	964.53	2	482.27		
	Grup İçi	16946.54	174	97.39	4.95	.01
	Toplam	17911.07	176			
Problem Çözme	Gruplar Arası	6.31	2	3.16		
	Grup İçi	73.13	174	.42	7.51	.001
	Toplam	79.44	176			
İletişim	Gruplar Arası	.31	2	.15		
	Grup İçi	43.75	174	.25	.61	.54
	Toplam	44.06	176			
Roller	Gruplar Arası	.50	2	.25		
	Grup İçi	29.10	174	.17	1.50	.23
	Toplam	29.60	176			
Duygusal Tepki Verebilme	Gruplar Arası	.47	2	.24		
	Grup İçi	83.66	174	.48	.49	.62
	Toplam	84.13	176			
Gereken İlgiyi Gösterme	Gruplar Arası	.47	2	.24		
	Grup İçi	32.87	174	.19	1.24	.29
	Toplam	33.34	176			
	Gruplar Arası	2.21	2	1.10	5.43	.01

Davranış Kontrolü	Grup İçi	35.35	174	.20		
	Toplam	37.56	176			
Genel İşlevler	Gruplar Arası	1.52	2	.76		
	Grup İçi	72.68	174	.42	1.81	.17
	Toplam	74.20	176			

Evlilik uyumu ve aile işlevselliği puanlarının evlilik süresine göre farklılaşıp farklılaşmadığı Kruskal Wallis analiz tekniği ile incelenmiştir. Analiz sonuçlarına göre evlilik uyumu ve aile işlevselliği puanları evlilik süresine bağlı olarak anlamlı değişimler göstermemektedir. Analiz sonuçları Tablo 5'te özetlenmiştir.

Tablo 5

Evlilik Uyumu ve Aile İşlevselliği Puanlarında Evlilik Süresine Dayalı Farklılıklar

Değişken	Evlilik Süresi	N	Sıra Ortalaması	χ^2	sd	P
Evlilik uyumu	0-13 yıl	100	90.69	.47	2	.79
	14-20 yıl	56	85.12			
	20 yıl ve üstü	21	91.31			
Problem Çözme	0-13 yıl	100	91.93	2.80	2	.25
	14-20 yıl	56	90.29			
	20 yıl ve üstü	21	71.62			
İletişim	0-13 yıl	100	91.92	1.25	2	.53
	14-20 yıl	56	87.74			
	20 yıl ve üstü	21	78.45			
Roller	0-13 yıl	100	85.94	4.04	2	.13
	14-20 yıl	56	99.38			
	20 yıl ve üstü	21	75.93			
Duygusal Tepki Verebilme	0-13 yıl	100	83.88	2.62	2	.27
	14-20 yıl	56	93.71			
	20 yıl ve üstü	21	100.86			
Gereken İlgiiyi Gösterme	0-13 yıl	100	82.41	3.96	2	.14
	14-20 yıl	56	98.78			
	20 yıl ve üstü	21	94.31			
Davranış Kontrolü	0-13 yıl	100	88.95	1.62	2	.45
	14-20 yıl	56	93.60			
	20 yıl ve üstü	21	77.00			
Genel İşlevler	0-13 yıl	100	90.44	.45	2	.80
	14-20 yıl	56	88.99			
	20 yıl ve üstü	21	82.19			

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

DEHB'li çocuğa sahip ebeveynlerle yapılan bu çalışmada evlilik uyumu ve aile işlevselliği arasındaki ilişki incelenmiş ve evlilik uyumunun aile işlevselliğinin tüm alt boyutları ile negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Negatif ilişkinin anlamı ölçeğin puanlanmasından kaynaklanmaktadır. Bu sonucun anlamı ise aile işlevselliği becerileri arttıkça evlilik uyumunun arttığı aynı şekilde evlilik uyumu arttıkça aile işlevselliğinin arttığı şeklinde yorumlanabilir. Ancak DEHB'li

çocuklara sahip ebeveynlerle yürütülmüş ve bu bulguyu destekleyen bir araştırma bulgusuna rastlanmamıştır. Ancak aile işlevselliği ve evlilik uyumu arasındaki pozitif ilişkiyi ortaya koyan (Ekşi ve Kahraman, 2012; Çalışkan, 2017) çalışmalar mevcuttur. Aynı zamanda aile işlevselliği alt boyutlarından problem çözme ve güçlü iletişim becerilerinin, evlilik doyumunun yordadığı (Norgren vd., 2004) ve yirmi yıldan fazla evli olan bireylerin aile içerisindeki tartışmaları azaldıkça evlilik doyumlarının arttığını (Sharif vd., 2012) ortaya koyan araştırma bulgularına rastlanmıştır.

Yapılan bu çalışmada aile işlevselliği ve evlilik uyumu puanlarının yaş, eğitim düzeyi, cinsiyet, gelir düzeyi, evlilik süresi, çocuk sayısı gibi demografik değişkenlere bağlı olarak farklılaşp farklılaşmadığı incelenmiştir. Evlilik uyumu ile yaş arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Yapılan çalışmalara bakıldığında evlilik uyumunun yaş arttıkça düştüğü belirtilmektedir (Demiray, 2006; Kublay ve Oktan, 2015). Bu çalışmada ise evlilik uyum puanının yaşa göre bir değişkenlik göstermemesi, DEHB’li çocuğa sahip olmakla açıklanabilir. Nitekim bu ailelerin çocuklarının DEHB belirtilerinin etkisi nedeniyle seçici dikkatlerinin çocuklarının üzerinde olduğu, ilişkilerine odaklı olmadığı söylenebilir. Bunun yanında bu çalışmanın sınırlı ve özel bir grupta yapılmış olması da bu sonucu açıklayabilir. Aynı zamanda yaş ile aile işlevselliği alt boyutlarından sadece duygusal tepki verebilme arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu ilişki yaş arttıkça ebeveynlerin duygusal tepki verme becerilerinin düştüğünü ifade etmektedir.

Evlilik uyumu ile aile işlevselliğinin cinsiyete göre farklılaşp farklılaşmadığı incelenmiştir. Buna göre evlilik uyumu ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmüştür. Alanyazın incelendiğinde bu bulguyu destekleyen çalışmalara rastlanmıştır (Çınar, 2008; Erbil ve Hazer, 2018; Gürsoy, 2004; Hamamcı, 2005; Polat,2006). Aynı zamanda erkeklerin evlilik uyumlarının daha yüksek olduğunu (Şener ve Terzioğlu, 2008) ve kadınların evlilikte erkeklere kıyasla daha uyumlu olduğunu (Babarskiene ve Tweed , 2009) ortaya koyan çalışmalar mevcuttur. Yapılan çalışmada ortaya çıkan sonuç, özel bir grupta çalışılmasından dolayı sınırlı bir örnekleme ulaşılabilmesiyle açıklanabilir. Bunun yanında aile işlevselliğinin alt boyutlarından problem çözmenin cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterdiği, kadınların problem çözme becerisinin daha yüksek olduğu gözlenmiştir. DEHB’nin tedavisinde ailelerin problem çözme becerilerinin geliştirilmesinin önemi dikkate alındığında (Soysal vd., 2013) bu süreçte annelerin sorumluluk alması, DEHB ile ilgili daha çok bilgi edinmelerini sağlayabilir. Bu durumun problem çözme becerilerinin daha yüksek olması sonucunu açıklayabilir. Ayrıca toplumumuzdaki annelik rollerine bakıldığında da DEHB’li çocukların daha kolay ilişki kurabildikleri anneleriyle daha çok sorun çözme eğiliminde oldukları söylenebilir. Bununla birlikte araştırma grubunu oluşturan kadınların, kültürün atfettiği rollerden dolayı aile işleyişinde daha çok sorumluluk aldıkları söylenebilir. Bunun aksine babaların aile işleyişinde

özellikle DEHB gibi özel bir durumda geri durmak istemeleri, anneleri daha çözüme odaklı hale getirmiş olabilir.

Evlilik uyumu ve aile işlevselliği ile eğitim düzeyi puanları arasındaki ilişkiye bakıldığında evlilik uyumu, problem çözme ve davranış kontrolü puanlarında eğitim düzeyine bağlı olarak gruplar arasında anlamlı fark olduğu bulunmuştur. Lise eğitim seviyesindeki ebeveynlerin lisans ve lisansüstü eğitim seviyesine sahip olanlara göre daha yüksek evlilik uyumuna sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgu eğitim seviyesi arttıkça evlilik uyumu arttığı sonucunu destekleyen çalışmalarla (Abalı, 2006; Hoşgör, 2013; Şener ve Terzioğlu, 2008) çelişmektedir. Lisans ve lisansüstü ile karşılaştırıldığında lise mezunu çiftlerin evlilikten beklentilerinin daha düşük olması evlilik uyumunun da yükselmesine sebep olabilir. Çalışmanın bir diğer sonucuna göre evlilik uyumu ve aile işlevselliği ile evlilik süresi arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür. Bu durum DEHB’li çocuğa sahip ebeveyn grubunun zaman geçse de problem algılarında bir değişiklik olmamasıyla açıklanabilir. DEHB’li çocuğa sahip ailelerin aile işlevselliğine ve evlilik uyumunun daha düşük olduğu bilinmektedir (Gökçen vd., 2011; Cussen vd., 2012; Svanborg vd., 2009; Ertuğrul ve Toros, 2010). Şendil ve Korkut’un (2008) yaptığı çalışmaya bakıldığında ise evlilik süresi arttıkça evlilik uyumunun azaldığı sonucu ortaya çıkmıştır. Bu bulgu ilgili çalışmanın DEHB’li çocuğa sahip olmayan örneklem grubu ile yapılmasından kaynaklanabilir.

Bu araştırmadan elde edilen sonuçlar DEHB’li çocukların aileleri ile yürütülen ve ilişkiyi güçlendiren çalışmaların etkililiğini bir kez daha ortaya koymaktadır. Bu nedenle DEHB’li çocuklarla çalışan ruh sağlığı profesyonellerinin ailelerin işlevselliğini ve evlilik uyumlarını artırmaya yönelik müdahaleler geliştirmeleri önerilmektedir. Ayrıca yapılan araştırmanın çalışma grubu Trabzon il merkezinde yaşayan ve DEHB tanısı almış olan çocukların anne babaları ile sınırlıdır. Bu nedenle benzer bir çalışmanın farklı bölgelerde DEHB tanısı alan çocukların ebeveynleriyle yürütülmesi elde edilen sonuçların genellenebilirliği açısından önemli olacağı düşünülmektedir.

Etik Kurul İzin Bilgileri

Etik değerlendirme kurulu: T.C. Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Etik Kurulu

Etik değerlendirme belgesinin tarihi: 28.05.2018

Etik değerlendirme belgesinin sayı numarası: 1713447

Araştırmacıların Katkı Oranları

Beyanı Araştırmanın tüm aşamalarında iki yazar da eşit katkıda bulunmuştur.

Çatışma Beyanı

Yazarların araştırma ile ilgili bir çatışma beyanı bulunmamaktadır.

Kaynakça

- Abalı, S. (2006). *Boşanmak için başvuran kadınların evlilikteki cinsel yaşamlarını boşanma nedeni olarak görme durumları* (Doctoral dissertation). Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Aluko, M. A., ve Aransiola, J. O. (2003). Peoples' perception of polygyny in contemporary times in. *The Anthropologist*, 5(3), 179–184.
- Amato, P. R. (2005). The impact of family formation change on the cognitive, social, and emotional well-being of the next generation. *Future Child*, 15, 75-96.
- Babarskiene, J. ve Tweed, R. (2009). Marital adjustment in post-Soviet Eastern Europe: A focus on Lithuania. *Personal Relationships*, 16, 647-658.
- Bal, H. (2007). *Bağlanma stilleri, cinsiyet rolleri ve evlilik uyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Master's thesis). Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Mersin.
- Barkley, R. A. (1998). *Attention-deficit hyperactivity disorder: A handbook for diagnosis and treatment* (2th ed.). New York: Guilford Press.
- Botha, F., ve Booysen, F. (2013a). The gold of one's ring is not far more precious than the gold of one's heart: Reported life satisfaction among married and cohabitating South African adults. *Journal of Happiness Studies*, 14(2), 433–456. doi.org/10.1007/s10902-012-9337-3.
- Botha, F., ve Booysen, F. (2013b). The relationship between marital status and life satisfaction among South African adults. *Acta Academica*, 45(2), 150–178.
- Brett, V. B. (1993). Family Functioning and Adolescent Behaviors Problems: An Analysis of the National Survey of Families and Households. ED415993.
- Brubaker, T. H. ve Kimberly, J. A. (1993). *Challenges to the American family*. (T. H. Brubaker's, Eds.), Family relations: Challenges for the future (ss. 3-16). Newbury Park: Sage.
- Camcıoğlu, T., Yıldız, Ö., ve Ağaoglu, B. (2011). DEHB tanısı konmuş çocukların anne babalarında DEHB sıklığı. *Anatolian Journal of Psychiatry/Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 12(3), 212-220.
- Conlon, K. E., Strassle, C. G., Vinh, D., ve Trout, G. (2008) Family management styles and ADHD: utility and treatment implications. *Journal of Family Nursing*, 14, 181-200.
- Cox, M. J., Paley, B., Burchinal, M., ve Payne, C. C. (1999). Marital perceptions and interactions across the transition to parenthood. *Journal of Marriage and Family*, 61, 611-625. doi:10.2307/353564.
- Cui, M., Conger, R. D, ve Lorenz, F. O. (2005). Predicting change in adolescent adjustment from change in marital problems. *Developmental Psychology*, 41, 812–23.
- Cussen, A., Sciberras, E., Ukoumunne, O. C. ve Efron, D. (2012). Relationship between symptoms of attention-deficit/hyperactivity disorder and family functioning: a community-based study. *European Journal of Pediatrics*, 171, 271–280.
- Çalışkan, M. (2017). Aile İşlevselliğinin Evlilik Doyumuyla İncelenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, (39), 59-74.
- Çınar, L. (2008). Evlilik Doyumu: *Cinsiyet Roller ve Yardım Arama Tutumu* (Master's thesis). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çöp, E., Kültür, S. E. Ç, ve Dinç, G. Ş. (2017). Anababalık tutumları ile dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu belirtileri arasındaki ilişki. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 28(1), 25-32.
- Dai, L. ve Wang, L. (2015). Review of family functioning. *Open Journal of Social Sciences*, 3, 134- 141. doi: 10.4236/jss.2015.312014.
- Deault, L. C. (2010). A systematic review of parenting in relation to the development of comorbidities and functional impairments in children with attention deficit hyperactivity disorder (ADHD). *Child Psychiatry ve Human Development*, 41, 168- 192.
- Demiray, Ö. (2006). *Evlilikte uyumun demografik özelliklere göre incelenmesi* (Master's thesis). Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır.

- Dokur, M., ve Profeta, Y. (2006). *Aile ve çift terapisi, psikoloji dizisi*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Drotar, D. (1997). Relating parent and family functioning to the psychological adjustment of children with chronic health conditions: What have we learned? What do we need to know?, *Journal of Pediatric Psychology*, 22(2), 149-165.
- Durukan, İ., Erdem, M., Tufan, A. E., Cöngöloğlu, A., Yorbık, O. ve Türkbay, T. (2008). DEHB olan çocukların annelerinde depresyon ve anksiyete düzeyleri ile kullanılan başa çıkma yöntemleri: Bir ön çalışma. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 9, 217-223.
- Edwards, M., Schulz, E. ve Long, N. (1995). The role of the family in the assessment of ADHD. *Clinical Psychology Review*, 15, 375-394.
- Ekşi, H., ve Kahraman, Z. (2012). Bir evlilik ve aile hayatı eğitim programının evli kadınlarda evlilik uyumuna ve aile sistemine etkisi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Dergisi*, 36, 129-145.
- Ellis, B., ve Nigg, J. N. (2009). Parenting practices and attention-deficit/ hyperactivity disorder: New findings suggest partial specificity of effects. *Journal of American Academic Child Adolescence Psychiatry*, 48, 146-54.
- Epstein, N. B., Baldwin, L. M., ve Bishop, D. S. (1983). The mcmaster family assessment device. *Journal of Marital Family Therapy*, 9, 171-80.
- Erbil, D. D., ve Hazer, O. (2018). Çalışan bireylerin evlilik uyumlarının incelenmesi. *International journal of eurasian education and culture*, 3(5), 99-116.
- Ercan, E. S., ve Aydın, C. (2006). Dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu. İstanbul: Gentaş Kültür.
- Ercan, E. S., Bilaç, Ö., Özaslan, T. U., ve Ardic, U. A. (2016). Prevalence of psychiatric disorders among Turkish children: the effects of impairment and sociodemographic correlates. *Child Psychiatry ve Human Development*, 47(1), 35-42.
- Ertuğrul, G., ve Toros, F. (2010). Dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu olan ergenlerin algıladıkları ebeveyn tutumu ve ebeveynlerinin evlilik uyumları arasındaki ilişki. *Yeni Symposium Journal*, 48, 172-83.
- Finzi-Dottan, R., Triwitz, Y. S., ve Golubchik, P. (2011). Predictors of stress-related growth in parents of children with ADHD. *Research in Developmental Disabilities*, 32(2), 510-519.
- Fraenkel, J. R., Wallen, N.E., ve Hyun, H. H. (2012). *How to design and evaluate research in education* (8th edition). New York: McGraw-Hill International Edition.
- Gerdes, A. C., Hoza, B., Arnold, L. E., Pelham, W. E., Swanson, J. M., Wigal, T., ve Jensen, P. S. (2007). Maternal depressive symptomatology and parenting behavior: exploration of possible mediators. *Journal Of Abnormal Child Psychology*, 35(5), 705-714.
- Goel, S., ve Narang, D. K. (2012). Gender differences in marital adjustment, mental health and frustration reactions during middle age. *Journal of Humanities and Social Science*, 1(3), 42- 49.
- Goodwin, P., McGill, B., ve Chandra, A. (2009). *Who marries and when? Age at frst marriage in the United States, 2002*. (Report No. 19). Hyattsville: National Center for Health Statistics.
- Gökçen, C., Özatalay, E., ve Fettahoğlu, E.Ç. (2011). Dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu olan çocukların anne babalarında psikolojik belirtiler ve aile işlevselliği. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 18, 95-104.
- Gündüz, B., ve Çelik, Ö. (2018). Marriage satisfaction and forgiveness in people who continue their marriage after infidelity: Aldatma sonrası evliliğini sürdüren kişilerde evlilik doyumu ve affetme. *Journal of Human Sciences*, 15(4), 1893-1913.
- Gürsoy, F. (2004). *Kayı ve Demografik Değişkenlerin Evlilik Uyumu İle İlişkisi* (Master's thesis). Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Hamamcı, Z. (2005). Dysfunctional Relationship Beliefs In Marital Satisfaction and Adjustment. *Social Behavior and Personality*, 33(4), 313-328.
- Hawkins, D., ve Booth, A. (2005). Unhappily ever after: Effects of long-term, low quality marriages on wellbeing. *Social Forces*, 84(1), 451-47.
- Helms, H. M., ve Buehler, C. (2007). Marital quality and personal well being: A meta-analysis. *Journal of Mariage and Family*, 69, 576-593.

- Herman, K. C., Lambert, S. F., Ialongo, N. S., ve Ostrander, R. (2007). Academic pathways between attention problems and depressive symptoms among urban African American children. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 35, 265-274.
- Howse, K., Dunton, H., ve Marshall, D. (1989). *Family matters: A guide to family life*. England: Stanborough Press Limited.
- İmren, S. G., Rodopman-Arman, A., ve Uluşan, S. (2013). Dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu olan çocukların ebeveynleri ve kardeşlerinde psikopatoloji. *Düşünen Adam the Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*, 26, 89-95.
- Jenkins, J., Simpson, A., Judy Dunn, J., Rasbash, J., Thomas, G., ve O'Connor, T. O. (2005). Mutual influence of marital conflict and children's behavior problems: Shared and nonshared family risks. *Child Development*, 76(1), 24 – 39.
- Johnston, C., ve Mash, E. J. (2001). Families of children with attention-deficit/hyperactivity disorder: Review and recommendations for future research. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 4(3), 183-207. doi:10.1023/A:1017592030434
- Kalaycı, Ş. (2016). *Spss uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri* (7. Baskı). Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Kalyencioğlu, D., ve Kutlu, Y. (2010). Ergenlerin aile işlevi algılarına göre uyum düzeyleri. *Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*, 18(2), 56-62.
- Kargı, E., ve Akman, B. (2006). *Üniversiteli gençlerin bakış açısıyla "aile içi sorunlar"*, Küreselleşen dünyada sosyal hizmetlerin konumu hedefleri ve geleceği. Sempozyum Sunum Kitabı. 140.
- Kasatura, İ. (2019). *Aile ve grup psikoterapilerinde teori ve uygulamalar*. Ankara: Nobel.
- Kepley, H. O., ve Ostrander, R. (2007). Family characteristics of anxious ADHD children: preliminary results. *Journal of Attention Disorders*, 10(3), 317-323.
- Kılıç, B. G., ve Şener, Ş. (2005). Dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu olan çocuklarda karşıt olma karşı gelme bozukluğu/davranış bozukluğu eş hastalanımında aile işlevleri ve psikososyal değişkenlerin karşılaştırılması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 16, 21-8.
- Kublay, D., ve Oktan, V. (2015). Evlilik uyumu: Değer tercihleri ve öznel mutluluk açısından incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(44), 25-35.
- Larson, J. H., ve Holman, T. B. (1994). Predictors of marital quality and stability. *Family Relations*, 43, 228-237.
- Lazarides, A., Belanger, C., ve Sabourin, S. (2010). Personality as moderator of the relationship between communication and couple stability. *Europe's Journal of Psychology*, 2, 11-31.
- Lee, G. K. (2009). Parents of children with high functioning autism: How well do they cope and adjust? *Journal of Developmental and Physical Disabilities*, 21(2), 93-114. doi:10.1007/s10882-008-9128-2.
- Miller, C. J., ve Brooker, B. (2017). *DEHB olan çocukların ebeveynleri ve öğretmenleri için farkındalık programlaması. Klinik Uygulamada Tamamlayıcı Tedaviler*, 28, 108-115.
- Moen, Ø. L., ve Hall-Lord, M. L. (2019). Adolescents' mental health, help seeking and service use and parents' perception of family functioning. *Nordic Journal of Nursing Research*, 39(1), 1- 8.
- Mrug, S., Hoza, B., Gerdes, A. C., Hinshaw, S., Eugene-Arnold, L., Hechtman, L., ve Pelham, W. E. (2009). Discriminating between children with ADHD and classmates using peer variables. *Journal of Attention Disorders*, 12, 372-380.
- Norgren, M. B. P., Souza, R. M., Kaslowlll, F., Hammerschmidt, V., ve Sharlin, V. S. A. (2004). Possível. [marital satisfaction in long-lasting marriages: a feasible construction.] *Estudos de Psicologia* (Natal), 9(3), 575-584.
- Özcan, M. E., Eğri, M., Kutlu, N. O., Yakıncı, C., Karabiber, H., ve Genç, M. (1998). *Okul çağı çocuklarında DEHB yaygınlığı: Ön çalışma*. Turgut Özal Tıp Merkezi Dergisi, 5(2,3), 138- 142.
- Özen, A. (2010). Evlilik uyumu ve evlilikte çatışma yönetimi. T. Solmuş (Ed.). *Romantik ilişkiler, evlilik ve ana-baba-çocuk ilişkileri* (s.133-151). Ankara: Nobel Yayın.
- Öztürk, C. Ş., ve Arkar, H. (2014). *Evlü çiftlerde evlilik uyumu ve cinsel doyum arasındaki ilişkiler*. Literatür ve Sempozyum, 1(3), 16-24.

- Podolski, C. L., ve Nigg, J. T. (2001). Parent stress and coping in relation to child ADHD severity and associated child disruptive 515 behavior problems. *Journal of Clinical Child Psychology*, 30, 503-513. doi:10.1207/S15374424JCCP3004_07.
- Polanczyk, G., Lima, M. S., Horta, B. L., Biederman, J., ve Rohde, L. A. (2007). The worldwide prevalence of ADHD: a systematic review and metaregression analysis. *American Journal of Psychiatry*, 164(6), 942-948.
- Polat, D. (2006). *Evlü Bireylerin Evlilik Uyumlari, Aldatma Eğilimleri Ve Çatışma Eğilimleri Arasındaki İlişkilerin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi* (Master's thesis). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Primack, B. A., Hendricks, K. M., Longacre, M. R., Adachi-Mejia, A. M., Weiss, J. E., Titus, L. J., ve Dalton, M. A. (2012). Parental efficacy and child behavior in a community sample of children with and without attention-deficit hyperactivity disorder (ADHD). *Attention Deficit and Hyperactivity Disorders*, 4, 189-197. doi:10.1007/s12402-012-0089-z.
- Pukinskaite, R. (2002). The impact of children with externalizing difficulties on their families. *Medicina (Kaunas)*, 38, 431-438.
- Ray, G. T., Croen, L. A., ve Habel, L. A. (2009). Mothers of children diagnosed with attentiondeficit/ hyperactivity disorder: health conditions and medical care utilization in periods before and after birth of the child. *Medical Care*, 47, 105-114.
- Ritvo, E. C., ve Glick, I. D. (2002). Concise guide to marriage and family therapy. American Psychiatric Publishing, Inc.
- Sardoğan, M. E. ve Karahan, T. F. (2005). Evli bireylere yönelik bir insan ilişkileri beceri eğitimi programının evli bireylerin evlilik uyum düzeylerine etkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 38(2), 89-102.
- Savi, F. (2008). *12-15 yaş arası ilköğretim öğrencilerinin davranış sorunları ile aile işlevleri ve anne-baba kişilik özellikleri arasındaki ilişkisinin incelenmesi* (Doctoral dissertation). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Scahill, L., Schwab-Stone, M., Merikangas, K. R., Leckman, J. F., Zhang, H., ve Kasl, S. (1999). Psychosocial and clinical correlates of ADHD in a community sample of school-age children. *Journal of American Academic Child Adolescent Psychiatry*, 38, 976-84.
- Schermerhorn, A. C., D'Onofrio, B. M., Slutske, W. S., Emery, R. E., Turkheimer, E., Harden, K. P., ve Martin, N. G. (2012). Offspring ADHD as a risk factor for parental marital problems: Controls for genetic and environmental confounds. *Twin Research and Human Genetics*, 15(06), 700-713.
- Seipp, C. M., ve Johnston, C. (2005). Mother-son interactions in families of boys with attentiondeficit/ hyperactivity disorder with and without oppositional behavior. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 33, 87-98.
- Shapiro, A. F., Gottman, J. M., ve Carrere, S. (2000). The baby and the marriage: Identifying factors that buffer against decline in marital satisfaction after the first baby arrives. *Journal of Family Psychology*, 14, 59-70. doi:10.1037/0893-3200.14.1.59.
- Sharif, F., Soleimani, S., Mani, A., ve Keshavarzi (2012). *The effect of conflict resolution training on marital satisfaction in couples referring to counseling centers in Shiraz, southern Iran*. *IJCBNM*,1(1), 26-34.
- Sibley, M. H., Mitchell, J. T., ve Becker, S. P. (2016). Method of adult diagnosis influences estimated persistence of childhood ADHD: A systematic review of longitudinal studies. *Lancet Psychiatry*, 3, 1157-1165.
- Sochos, A., ve Yahya, F. (2015). Attachment style and relationship difficulties in parents of children with ADHD. *Journal of Child and Family Studies*, 24, 3711-3722. doi:10.1007/s10826-015-0179-6.
- Solem, M. B., Christophersen, K. A., ve Martinussen, M. (2011). Predicting parenting stress: Children's behavioural problems and parents' coping. *Infant and Child Development*, 20, 162-180. doi:10.1002/icd.681.
- Soysal, A. Ş., Yıldırım, A., Acar, A., Karateke, B., ve Kılıç, K. M. (2013). Dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu alt tiplerinin aile işlevleri üzerindeki etkisi. *Düşünen Adam the Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*, 26, 286-294.
- Svanborg, P., Thernlund, G., Gustafsson, P. A., Hägglöf, B., Schacht, A., ve Kadesjö, B. (2009). Atomoxetine improves patient and family coping in attention deficit/hyperactivity disorder: a randomized, double-blind, placebo-controlled study in Swedish children and adolescents. *European Child ve Adolescent Psychiatry*, 18, 725-735
- Şan, E., Köse, S., Özbaran, B., Bildik, T., ve Aydın, C. (2018). DEHB'li ergenlerde toplumsal biliş ve duygu düzenleme. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 19(1), 71-79.

- Şendil, G., ve Korkut, Y. (2008). Evli çiftlerdeki çift uyumu ve evlilik çatışmasının demografik özellikler açısından incelenmesi. *Psikoloji Çalışmaları*, 28, 15-34.
- Şener, A., ve Terzioğlu, G. (2008). Arkadaşlık ilişkilerinin evlilik uyumu üzerindeki etkisinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar Dergisi*, 1, 1-15.
- Theule, J., Wiener, J., Rogers, M. A., ve Marton, I. (2011). Predicting parenting stress in families of children with ADHD: Parent and contextual factors. *Journal of Child and Family Studies*, 20, 640-647. doi:10.1007/s10826-010-9439-7.
- Tutarel-Kışlak, Ş. (1999). Evlilikte Uyum Ölçeğinin güvenilirlik ve geçerlik çalışması. *3P Psikiyatri, Psikoloji, Psikofarmakoloji Dergisi*, 7(1), 55-65.
- Tüfekçi Hoşgör, E. (2013). *Evli çiftlerin öfke ifade tarzları ile evlilik uyumunun incelenmesi* (Doctoral dissertation). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Türküm, A. S., Kızıldaş, A., Bıyık, N., ve Yemenici, B. (2005). Üniversite Öğrencilerinin Aile İşlevleri Algularının İncelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 5(1), 229-262.
- Vitale, S. A. (2016). Parent recommendations for family functioning with prader-willi syndrome: A rare genetic cause of childhood obesity. *Journal of Pediatric Nursing*, 31, 47-54.
- Williams, K. ve Umberson, D. (2004). Marital status, marital transitions and health: A gendered life course perspective. *Journal of Health and Social Behavior*, 45, 81-98.
- Wilson, B., ve Smallwood, S. (2008). The proportion of marriages ending in divorce. *Population Trends-London*, 131, 28-36.
- Wymbs, B. T., ve Pelham, W. E. (2010). Child effects on communication between parents of youth with and without attention-deficit/hyperactivity disorder. *Journal of Abnormal Psychology*, 119, 366-375. doi:10.1037/a0019034.
- Zarei, J., Rostami, R., ve Ghapanchi, A. (2010). Marital satisfaction in parents of children with attention deficit/hyperactivity disorder in comparison with parents of normal children. *Procedia: Social and Behavioral Sciences*, 5, 744-747. doi:10.1016/j.sbspro.2010.07.177.

Bu eser [Creative Commons Atıf-Gayri Ticari 4.0 Uluslararası Lisansı](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) ile lisanslanmıştır.